

Naši fabrikanti in obertniki so v občni London-ski razstavi zmago dobili čez vse druge fabrike srednje Europe — ali bojevati se bojo imeli še dolgo časa zoper krive misli domačih.

Ogri so bili prvi, ki so se krepko na noge postavili le za svoje domače blago, in čeravno je bila ta njih misel takrat zlo zasmehovana, in je gotovo prenapeta bila, ako so mislili vsacimu ne-ogerskimu blagu mahoma vrata zapreti, je vunder časti vredna o tem, da so pokazali, da je treba svoje domače po vrednosti ceniti.

Poprimimo se te slavne misli vsi narodi au-strianskiga cesarstva združeni, ki smo telo ene države, in postavimo se v bran krivim mislim: da le ptuje je dobro in lepo — in zatèrli bomo nar večiga sovražnika naše domače obertnije, — ta bo potem veči zaupanje sama do sebe dobila, bo lahko svoje blago prodajala in zraven tega veselo in serčno posnemala, kar bo morebiti na ptujim boljšiga vi-dila; — pripušeno ptuje blago ji potem ne bo v nobeno škodo več, ker bo znala ravno taciga ali še boljšiga izdelovati, in tako bo cvetela od dné do dné bolj domača obertnija in po nji kmetijstvo, ki ste si kakor hči in mati.

### **Kmetijske skušnje.**

(*Suho meso, slanino, klobase itd. červov ob-varovati*) ni boljšiga pomočka, kakor ga v suh presejan bukov pepel položiti. V ta namen se na dno kake skrinje, ki pa mora na suhim in zračnim kraji biti, potrese pepela, na kteriga se meso, sla-nina ali klobase položé; na nje se potrese spet pe-pela; na tega pride druga lega mesa itd., na to se potrese spet pepela, in tako naprej, da je skri-nja polna. Vse se pa mora dobro s pepelam po-tresti, da ne more noben merčes jajčk v meso za-leči. Ko se tako spravljeno meso, slanina ali klo-base vpotrebujejo se s suho ali mokro kartačo vu-nanja plesnina okertači, ktera pa dobriga okusa clò nič ne pokvari. Na to vižo ostane vsa mast v mesu, in še čez celo leto se ohrani mastno in dobro brez červov. Kdor pa hoče popolnoma čedno meso imeti, naj ga zavije v popir, preden ga v pepel dene.

(*Kdaj je nar boljši čas gojzdní les podirati ali sekati?*) Večina gojzdnarjev misli, da nar boljši čas za to delo je takrat, kadar je drevésni sok nar bolj pri miru ali kader ga je nar manj v njih; navadni čas les sekati je tedaj od mesca ok-tobra do konca sušca. Gojzdnár Duhamel pa je več skušinj napravil, iz kterih se je prepričal, da imenovani jesenski in zimski čas ni nikakor tisti, v kterim ima gojzдно drevje zares nar manj soka, in da tudi drug čas sekani les je bil dober. „Vse se mora dobro prevdariti“ — pravi imenovani bi-stroumni mož — „tega pa se je deržati, kar go-tove skušnje učé; te pa so učile, da ima drevje pozimi ravno toliko soka v sebi, kot poleti, in da se le spomladi in v gorki letini les hitreje osuši“. Po njegovih obilnih in gotovih skušnjah se da poleti sekani les veliko boljši ohraniti od taciga, ki je pozimi sekan bil; scer pa je les poletne in zimske seke edine moči in gibčnosti, in gotovo je, da terpež in vrednost za rabo lesa se ne ravná po času, v kterim je bil sekan. (Agronom. Zeit.)

### **Zadovoljni kmet.**

Nekiga kmeta je prašal mestjan, kako tako zado-voljno in srečno živi. On pravi:

Družino dobro jez imám,  
Imé je hlapcam: *Delajsam*,  
In *Zgodejstat* in *Poznospat*.  
Za dekle hoče kdo prašat':  
Te *Redovnost* so s *Čednostjo*  
*Poterpežljivost* s *Pridnostjo*.  
In *Pamet* gré voznik z menój  
In *Um* je vedni hišnik moj.  
Točajka je in kuharica  
Pa *Zeja* mi in *Lakota*.  
Dvé hišni ste mi še v posést:  
*Molitev* je in *Dobravést*,  
Te mene ziblujete lepó,  
Dokler zaspím zvečer sladkó.

P. H.

### **Národske starice.**

Dragi prijatelj!

Lani sim Ti v „Novicah“ marsiktero slovensko staríco povedal, in ker mi pišeš, da bi tudi letos med novícami rad kakošno staríco svoje domovíne bral, Ti iz serca rad postrežem v kratkih listkih, ker zgodovíno svoje domovíne poznati se spodobi vsacemu človeku, ako noče biti ptujic v svojem rojstnem kraji.

Ko sim Ti že marsikaj o nekdanjih gornjoilirskih reči govoril, pride na versto, da Ti svojo misel povem, kdaj da je začela gornja Iliria slovenska biti. To se je zgodilo tičas, ko se je bilo začelo za Krajnsko imé Krajna; tičas, ko je Sava dobila imé od suti, in Drava od dreti, Mura pa od mur. Neka prav-lica pravi, da imate Sava in Drava od tod imé, ker jo je bila Sava hitro skoz Krajnsko vsula ali vlila, Drava pa je bila zato huda ter je začela jezno po Koroškem dreti. Tiste čase je bila gornja Iliria slovenska postala, ko je bila Tmava dobila imé od tmè, Kèrka od kèrk; — tiste čase ko so bili Cir-kniškemu jezeru začeli reči: jezero pri Logu (*Lacus Lugeus*); — tičas ko so se bile začela mesta in naseljbine Rupa, Logatec, Metulje, Celje, Ptuj, Norea ali Norje.

Ta imena so pa tako stara kot najstarša zgo-dovina teh krajev. Slavenstvu ptuj narod bi gotovo ne bil tem krajem slavenskih imén dajal. Zgodovina nam kaže, da se je bilo tod naselilo slavensko ljudstvo He-neti ali Veneti, po tem ko je bila v letu 1209 pred Kristusam Troja razdjana. Najpred, to je, 1209 let pred Kr. so bili Heneti prišli na Veneško. Misliti si je, da so se bili v kacih sto letih tako na Veneškem v Italii namnožili, da so nekteri izmed njih začeli da-lje na okoljne kraje misliti, bodi si že zavolj kmetijstva, ali zavolj paš, ali zavolj lova, ali zavolj rud; tudi jim pri velicih praznotah ni bilo sila na kupi živeti. Zlasti sta jim morje in terd svet priložno pot na izhodnjo stran Jaderskega morja kazala. Pri enej meri so se okoli leta 1100 pred Kr. nekteri Veneti na Krajnsko, v Istro, na Štajarsko in Koroško bili začeli razpo-seljovati. To so bili tisti časi, ko je v Atinah kra-ljeval Koder, ko so Ljudi bili gospodje na belem in sredozemskem morji, ko je na Judovskem kraljeval Saul.

Ko pravim, da so Slavenski Vendi okoli leta 1100 pred Kr. na zdanje Slovensko prišli, s tem ne rečem, da bi se ne bil noben ptuj narod pozneje k Slo-vencam preselil. To je lahko mogoče bilo. Kaj taciga se je utegnilo zgoditi pozneje ob preseljevanji narodov, kteri so šli večidel, kodar jim je stara rimska cesta od Ptujega na Italiansko kazala. Ob teh časih se vé da so se mogli tod domači od ceste na gornje in doljne kraje v hoste in hribe vmikovati in kaka leta bolj na skrivnem živeti, da jim niso ptujci, zmed kte-rih so bili nekteri posebno neusmiljeni, preveč škode delali. Tudi pred ptujimi vojsknimi četami je bilo včasih treba od ceste ali od kaciga mesta več ur delječ se



ogniti. Tega pa ne gré misliti, da bi bili domači o prihodih ptujcov deželo čisto zapustili; Slovenec ne zapusti rad svoje domovine. Še razbojnikom Turkam se je raji v hribe umikal in tam v bran stavil, kot da bi bil pa domačijo popolnoma zapustil. Slavenskemu narodu še celò na misel ne pride svoje dežele zapustiti. Ker so pa Slaveni po daljnih deželah okrog prebivali, se je namerilo, da je bil sèmtertjè kak slavensk polk pregnan ali po okoljšinah primoran, se drugam preseliti; kak tak je utegnil na prazne slovenske seliša priti; sicer pa Slovenci ljubimo svoj rojstni kraj, kar sam dobro véš. Z Bogom!

Vedno Tvoj stari prijatelj Tone.

## Pomenki o „Zori“.

(Konec.)

Ker priložnost nanese, bom še nekaj o „Zorinem“ životopisji spomnil. Zelò me je veselilo, marsikterega domorodca vspoznati, ki mi poprej ni bil znan, pa tudi z žalostjo, ukljub izgovora, sim možé pogrešal, ki jih vsak Slovenec z največjim spoštovanjem spominja. Pri taci rečéh je skerbnege izbora potreba, da se prvim možem tudi prvo mesto odkaže. Naj bolj bi nam bila pa „Zora“ vstregla popisovajoč tiste domorodce, katerih nimamo več med seboj, da bi narod rajne svoje dobrotnike, kakor po delih, tako po življenji, ki je njemu bilo posvečeno, poznal, ter hvalnejše častil. Veliko hvalo bi vedili domorodcu, ki bi se tacega dela lotil.

Tudi premile sodbe i preobilno kadílo nekterim pisateljem mi ne dopade. „Zorina“ misel, ktere se tudi „Bčela“ derží, namreč: vse hvaliti, da bi se s tem pisatelji spodbadali, i njihova dela poleg priporoke bolje prodajala, se mi ne zdi prava. Čeravno ima nekoliko resnice, ima še več napačnosti v sebi. Dobra knjiga se sama priporoča; ako pa slabo delo z veliko razgovornostjo priporočaš, ti goljufani bravci drugo pot tudi resnice ne bodo verjeli.

Kar pa pisatelja zadene, ga nezaslužena hvala včasi spodbode, še večkrat pa popači. Kako rad se prevzame, ter odloži nikdar opustljivo skerb i neobhodni trud popolnovanja, ki pleteta, združena z genijem, venec nesmerčnosti. Vsakdanja skušnja nas te žalostne resnice uveruje. Poznamo pisatelje, kateri bi po ostri kritiki i čuječnosti nad seboj lahko neumerlo slavo zadobili; brez nju bo pa zginul njih glas, ko veta pihlje. Huje ko burje tergajo i vijó slovenske besede, ali pa vežejo take, ki ne grejo vkup, po sili, — če prašaš, čemu? večkrat le, da se rime vjamejo. Pri tem taka homatia, da človeka, smisla iskajočega, glava boli. Ali je to poezía? — tista priserčna deklíca iz družega sveta, v ktere pričo se vsako serce ugreje, vsake persi z veseljem napolnijo? Kar je Goethe rekel:

»In bunten Bildern wenig Klarheit,

Viel Irrthum und ein Fünkchen Wahrheit«

se na nje ko nalašč obrniti da. Tukaj bi ostra i odkritoserčna kritika vse bolj storila, kakor hvala.

O slovnici samo to opomnim, da bi se razloček predlogov *v* i *u* v složenih besedah ne smel zanemarjati. Vsak lahko vidi, da, postavim vhod i uhod, vrezati i urezati ni jedno. Severna narečja, kakor tudi stara slovenščina so v tem vselej natanki, tudi mi bi imeli paziti, ker ta razvada večkrat smisel kalí, kakor tudi ni prav, da se svojega bogastva brez potrebe znebivamo. Ako v naših slovnicih znabiti ti razloček ni dosti razjasnjen \*), naj povém vodílo, ki sim ga v gori imenovanih narečjih našel.

\*) V neprecenljivi slovnici gosp. prof. Metelko-ta so na str. 144. in 145. ti razločki med *u* — *v* in *v* za *vz* razloženi; škoda zares, da jih premalo porajtamo. Ondi stojí

Zloženke z *v* pomenijo tam itje ali detje v kaj (noter), n. pr. vhod (v hišo), vlesti (v zemljo); zloženke z *u* pa uitje ali vzetje iz koga oblasti (proč), n. pr. uteči, unesti; ali pa naresenje (učinek), n. pr. umésti, ugasnuti, umreti, uravnati, ustanoviti. Tako bi bilo „vverstiti“ — djati v versto (vmes); „uverstiti“ — narediti versto.

Od tih se ločijo zloženke z *vz* — (gori), n. pr. vstati, vzdignuti, vzeti. Podgorski.

## Dostavek vredništva „Novic“ o „Zorinim“ življenjopisji.

Kako nevarno je se življenjopisov (životopisov) lotiti, zlasti živih mož, nam je „Zora“ vnovič očitno pokazala. Če je pa že samo po sebi prederzno, da se premladi, če sicer tudi izverstnejši pisatelji taciga težavniga pisanja lotijo, ki nikdar ne more biti brez kritike tistiga, kteriga življenje se piše, se mora tako početje toliko bolj grajati in naravnost zavreči, ako so v njem, kakor v Zorinim „životopisji“, skoraj vse strasti človeškiga serca razberzdane. Čez 30 „životopisov“ živih in umerlih mož se bere v „Zori“, ki so vodeno in skozi in skozi pomanjkljivo, ali pa ognjeno in na široko pisani, kakor ravno pisateljev namén nanese — vonder Koseski, Vertove, Vodnik, Metelko, Kastelic (izdatelj perve slov. budnice „Čbelice“) in še mnogoteri drugi starji in mlajši v zgodovini slovenskiga slovstva častno zapisani možje niso v versti izvoljenih!! Koseski, Vertove i. d. niso možje, izdateljem „Zore“ „naj bolje poznati“, čeravno jih Slovenia čisla za svoje pervake in se mati Slava s ponosom raduje nad njih krasnimi deli, pisanimi za vse veke! Tù ne veljá noben izgovor, da pisatelji „životopisov“ morebiti niso imeli „o njimi točnia izvestja“, ker njih dela so širocimu svetu znane, dostavkov rojstniga dneva in kraja, „struka“ in „kose“, „obraza“ in „las“ manjka pa tudi v mnogih drugih životopisih, tedaj tudi pri téh možéh niso te malenkosti overale življenjopisa. Pa saj bojo morebiti v drugim tečajih dostavljeni!! To tolažbo jim je „Zora“ milostljivo dala. Se vé, da nad tem ni celò nič ležeče: ali je kdo v „Zorinim zabavniku“ ali ne, ker ima domovina vse druge bukve, v katerim so njeni možje po delih zapisani, ne pa po strankah čistiga ali mešaniga slov. jezika in še po družim nagnjenju vredjeni — ali presilna tedaj očitne graje vredna prederznost je takimu spisu naslov životopisja za „domovinu zaslužnih domorodcah i domorodkinjah“ dati, ktero bi se imelo vse drugač imenovati.

Vedno le vajeni pot mirú in sprave hoditi in marsiktero strupeno pšico, ki je bila od stranke luniniga jezika že na nas spušena, prizanesljivo terpeti, vunder nismo mogli tabart dalje resnice zatajiti, ker nam „životopisje“ preočitno kaže, da strastnost stranke luniniga jezika clò tako delječ sega, da jim ni le „Novični“ slovenski jezik tern v pèti, ampak da morajo njemu v žertvo tudi prvi in za domovino nar bolj zaslužni

razločno, da predlog *u* pri glagolih zaznamova 1) zanikanje in je skladno z nemškimi predlogi *ab*, *ent*, *ver*, *weg*, *ent*, *davon*, *aus*, na priliko: *urezati* *abschneiden*, *uteči*, *davon* *laufen*, *uiti* *entgehen*, *ugasniti* *auslöschen* i. t. d. 2) ima *u* pomén nemških predlogov *von*, *bei*, *zu*, in se sklada z nemškimi *er*, *be*, *an* itd. na priliko: *ubiti* *erschlagen*, *ukazati* *befehlen*, *ukrotiti* *bezähmen*, *ukovati* *anschmieden* i. t. d. — Predlog *v* pa pomeni 1) vselej nemški *ein* (to je, in eine Sache hinein, v kakošno reč noter), na priliko: *vrezati* *einschneiden*, *vteči* *hinein* *laufen*, *vkovati* *einschmieden*, *vliti* *eingiessen* i. t. d. 2) se mora tudi v vselej takrat pisati, ko staraslovenšina *vaz*, *váz* piše v poménu nemškiga *auf*, na priliko *vzeti* *aufnehmen*, (*vzeti* se pravi *wegnehmen*), *vstati* (za *vzstati*) *aufstehen* i. t. d. Vred.